

- 7) розгалуженість міжгалузевого промислового та роздрібного споживчого споживання;
- 8) збільшення пропозиції на внутрішньому товарному ринку продукції імпортного виробництва (збільшення тиску на внутрішній ринок з боку продукції азійського виробництва тощо) та посилення конкуренції на внутрішньому ринку між вітчизняною продукцією та продукцією імпортного виробництва, цінове демпінгування з боку іноземних компаній при просуванні своїх товарів на український ринок та ін.

Організаційні зміни, зокрема трансформаційні, проводяться, з одного боку, з метою підвищення ефективності виробництва, з іншого – пов'язані з витратами капіталу. Тому подальші дослідження в цьому напрямі повинні бути спрямовані на пошук джерел інвестиційного забезпечення організаційних змін на підприємствах хімічного комплексу регіону.

Література

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Книжный мир, 2006. – 860 с.
2. Василенко В. А., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2003. – 396 с.
3. Вигман С. Л. Стратегическое управление в вопросах и ответах: Учебное пособие. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 296 с.
4. Виханский О. С. Стратегическое управление. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1995. – 250 с.
5. Гордієнко Л. Ю. Теоретична основа розбудови методології управління організаційними трансформаціями // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна: Випуск 103-4. – Донецьк, ДонНТУ, 2006. – С. 48 – 55.
6. Иванов Ю. Жизнь по закону цикла // Российское предпринимательство. – 2000. – № 2. – С. 11 – 16.
7. Иванов Ю. В. Слияния, поглощения и разделение компаний: стратегия и тактика трансформации бизнеса. – М.: Альпина Паблишер, 2001. – 244 с.
8. Иванов Ю. Слияние, преобразование и деление предприятий // Консультант директора. – 2000. – № 9. – С. 26 – 35.
9. Иванов Ю. В. Трансформация предприятий. – М.: Изд-во МАИ, 2000. – 66 с.
10. Иванов Ю. В. Трансформация предприятия: стратегия и тактика. – Самара: Изд-во СМЗ, 1999. – 256 с.
11. Ковеня Т. В. Підсумки роботи хімічного комплексу України у 2008 році. Основні тенденції та прогноз розвитку галузі на 2009 рік (аналітичний огляд) // Хімічна промисловість України. – 2009. – № 2. – С. 3 – 19.
12. Ковеня Т. В. Підсумки роботи хімічного комплексу України у 2008 році. Основні тенденції та прогноз розвитку галузі на 2009 рік (аналітичний огляд) // Хімічна промисловість України. – 2009. – № 3. – С. 3 – 17.
13. Мазур И. И., Шапиро В. Д. Реструктуризация предприятий и компаний: Учеб. пособие для вузов / Под общ. ред. И. И. Мазура. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2001. – 456 с.
14. Фролова В. Годовой промышленный обзор. Деньги из пробырки'2003. Рынок продуктов малотоннажной химии // Бизнес. – 2003. – № 6 (525). – С. 56 – 61.
15. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

Надійшла 03.10.2009

УДК 658.589

Ю. М. УВАРОВА, О. П. ЛОГВІНОВА

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Луганськ

УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Досліджено види стратегій диверсифікації діяльності інноваційної діяльності машинобудівних підприємства, визначено переваги та недоліки окремих стратегій, визначено необхідність удосконалення інноваційного процесу машинобудівних підприємств в умовах диверсифікації виробництва.

Investigational types of strategies of diversification of activity of innovative activity of machine-building enterprises, certainly advantages and lacks of separate strategies, certainly necessity of improvement of innovative process of machine-building enterprises in the conditions of diversification of production.

Ключові слова: інноваційний процес, диверсифікація, стратегія, підприємства.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Здійснення інноваційної діяльності є одним з найважливіших чинників

виживання в кризових умовах і подальшого ринкового успіху окремих промислових підприємств. Тому останніми роками проблемі підвищення інноваційної активності українських підприємств приділяється вся більша увага. У той же час, серед множини проблем, з якими сьогодні мають справу вітчизняні підприємства, суттєве місце посідає зростання інтенсивності конкуренції на внутрішньому ринку. Це обумовлено причинами як внутрішнього характеру (розвиток вітчизняного бізнесу), так і зовнішнього (проникнення на ринок закордонних виробників). Якщо деякі фірми сьогодні ще не відчувають активності конкурентів на якомусь локальному ринку, то за умов продовження розвитку в Україні ринкових відносин це лише питання часу. Отримати конкурентні переваги за таких умов можливо лише на основі реалізації стратегії диверсифікації діяльності.

Специфічною характеристикою інноваційної діяльності машинобудівних підприємств є орієнтація інновацій на одержання більш високої прибутковості у порівнянні з традиційними видами діяльності, що обумовлює більш високий рівень їх ризику. Це ускладнює оптимізацію інноваційного портфелю й потребує включення до його складу інновацій, що істотно відрізняються за різними класифікаційними ознаками. Наприклад, у складі інноваційного портфелю машинобудівного підприємства можуть комбінуватися інновації з різним ступенем радикальності, з різними джерелами інноваційних ідей та т. ін. Це певною мірою дозволить збалансувати формований портфель за прийнятими критеріями, а також забезпечить більш різноспрямовану динаміку очікуваних грошових потоків, їх менш тісну кореляцію, а, отже, більшу величину ефекту зниження ризику. Важливою особливістю диверсифікації в інноваційній діяльності є й те, що на окремих підприємствах зазвичай здійснюються взаємозалежні або тісно взаємопов'язані інновації. Це обумовлює тісну кореляцію їх грошових потоків та не дозволяє досягти значного розміру ефекту зниження ризику, що також підтверджує необхідність комбінування реальних інвестицій у здійснення інновацій з фінансовими інвестиціями.

Серед особливостей диверсифікації інноваційної діяльності, пов'язаних зі специфікою сучасного етапу розвитку економічних відносин в Україні, слід виділити, насамперед, низький інноваційний потенціал вітчизняних підприємств. Здійснюючи діяльність в умовах дефіциту фінансових ресурсів, більшість підприємств не спроможні довести матеріально-технічну, інформаційну базу, рівень кваліфікації персоналу у сфері інновацій, а також організацію інноваційної діяльності до належного рівня. Це частково пояснює той факт, що вітчизняні підприємства поки не спроможні здійснювати активну інноваційну діяльність. Кількість одночасно здійснюваних інновацій на підприємствах невелика. При цьому ступінь радикальності здійснюваних інновацій порівняно низький. Це, у свою чергу, призводить до того, що формування інноваційного портфелю та обмеження його ризику на практиці виявляються ще більш складними. Таким чином, диверсифікація в інноваційній діяльності машинобудівних підприємств пов'язана з певними труднощами, а формований інноваційний портфель є досить складним в управлінні.

Пошук напрямів диверсифікації виробництва для підприємств машинобудування є актуальним у зв'язку з наступними обставинами. По-перше, радянська економіка характеризувалася значним рівнем спеціалізації виробництва, і, як наслідок, було створено величезні монопродуктові підприємства. Необхідність пристосування до нових економічних умов об'єктивно примушує шукати найбільш вигідні сфери використання інноваційного потенціалу. По-друге, диверсифікація виробництва є інструментом міжгалузевого переливу капіталу і методом оптимізації структурних перетворень в економіці, який продовжується сьогодні в Україні.

У зв'язку з цим виникає проблема визначення сукупності ознак, що відрізняють галузі одна від одної і впливають на ефективність диверсифікації. Виділяються п'ять основних чинників, що впливають на інноваційний потенціал машинобудівної галузі: конкуренція між фірмами, що випускають однакову продукцію; можливість появи нових конкурентів; виробництво товарів-замінників; позиції постачальників сировини та матеріалів і положення покупців на ринку. Окрім цих важливих перерахованих чинників, що характеризують привабливість диверсифікації у машинобудуванні, вкажемо ті, якими керується підприємство при виборі того або іншого виду діяльності: економічна ефективність; рівень ризику; тривалість обороту капіталу; рівень ліквідності. Істотною перевагою диверсифікації є те, що вона не тільки дозволяє перерозподілити ризик між окремими інноваційними проектами, але й реально знизити його рівень. У сучасній економічній літературі існують різні підходи щодо розуміння сутності диверсифікації, системи мотивацій до її застосування; виділяються різні форми диверсифікації.

Аналіз досліджень та публікацій і виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

У зв'язку з цим виникає необхідність більш глибоких досліджень у галузі розробки та реалізації стратегії диверсифікації відносно інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. Слід визнати, що у сучасних дослідженнях з цієї проблематики диверсифікація переважно розглядається як захід або спосіб зменшення ризику господарчого портфелю підприємства. Так, В.Г. Мединський і Л.Г. Шаршукова серед заходів зменшення ризику інноваційної діяльності пропонують „диверсифікацію інноваційної діяльності, яка полягає у розподілі зусиль розробників і інвесторів для здійснення проектів” [2, с. 224]. Докладно різні способи зниження ризику розглядає С.М. Ілляшенко [3, с. 88 – 107]. Серед інших він визначає диверсифікацію, як „метод зниження ризику шляхом розподілу коштів між кількома ризиковими активами (товарами) таким чином, що підвищення ризику для одного, як правило, означає зниження ризику для

іншого” [3, с. 97]. У фінансовому менеджменті та ризик-менеджменті диверсифікація визначається як об'єднання великої кількості некорельованих джерел ризиків [4]. За В. М. Гранатуровим, однією з головних мотивацій до застосування диверсифікації також є можливість обмеження ризику [5].

Теоретичні основи та принципи практичного застосування диверсифікації розроблено Г. Марковіцем та наведено у портфельній теорії, яка згодом отримала подальший розвиток, а окремі її положення розвиваються й дотепер [6]. Основні положення портфельної теорії найбільшою мірою розроблено щодо фінансових інвестицій, які здійснюються на ринку цінних паперів, але можливе застосування цих положень й у інноваційній діяльності машинобудівного підприємства для обмеження ризику.

Звісно, застосування диверсифікації як способу обмеження ризику в інноваційній діяльності дозволяє розподілити загальну величину ризику між окремими напрямками інноваційної діяльності. Проте, розуміння диверсифікації лише як інструменту або засобу зменшення ризику дещо звужує область її практичного використання. Тому, ряд авторів розглядають диверсифікацію діяльності як певний набір дій або стратегій досягнення цілей підприємства. Так, Р.А. Фатхутдінов дає таке визначення: „диверсифікація – це розширення сфер діяльності або номенклатури продукції, що випускається, з метою зменшення ступеня невизначеності або ризику інвестицій” [7].

За результатами аналізу останніх досліджень і публікацій, аналізу емпіричних даних встановлено, що порядок ухвалення та реалізації рішень щодо вибору напрямку інноваційної діяльності, що сьогодні склався на машинобудівних підприємствах, не систематизований належним чином, а фахівці й керівники слабо озброєні технологією розробки та реалізації стратегії диверсифікації діяльності. У той же час, область рішень щодо диверсифікації інноваційної діяльності достатньо широко: вибір напрямів діяльності, пріоритету ресурсів, головних партнерів, організаційної форми партнерства, способів розвитку інноваційного потенціалу, можливостей використання сильних сторін підприємства, зниження негативних наслідків слабких сторін і погроз зовнішнього середовища, конкурентної та інноваційної антикризової політики. Сьогодні розвиток машинобудівних підприємств неможливий без диверсифікації виробництва. У ряді технологій, що використовуються у машинобудуванні, відставання перейшло допустимі межі. Рівень зносу обладнання на машинобудівних підприємствах досягає більш ніж 50 %. У той же час в Україні поки що збережені основні промислові фонди у вигляді будівель, споруд і устаткування рівня 80-х років ХХ ст., поки ще є кваліфіковані кадри вчених інженерів, робочих. Диверсифікація виробництва на машинобудівних підприємствах привертає сьогодні увагу практичних працівників у зв'язку з демонополізацією економіки, конверсією військово-промислового комплексу, розширенням конкуренції. Але вітчизняною економічною наукою недостатньо вивчені економічні, технологічні і соціальні аспекти цього явища. Теорія не змогла передбачити виникнення багатьох труднощів, з якими зіткнулися підприємства, отримавши можливість вільно обирати будь-який вид діяльності, не заборонений законодавством України.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні видів стратегій диверсифікації діяльності інноваційної діяльності машинобудівних підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Диверсифікація діяльності – це стратегія розподілу діяльності в нові для підприємства сфери (розширення асортименту виробів, видів послуг, географії діяльності). У вузькому сенсі слова під диверсифікацією розуміється проникнення підприємств в галузі, що не мають прямого виробничого зв'язку або функціональної залежності від основної їх діяльності. У результаті диверсифікації машинобудівне підприємство може перетворитися на складний багатогалузевий комплекс. Виділяють два види стратегії диверсифікації: диверсифікація в споріднені галузі, диверсифікація в неспоріднені галузі.

У процесі пошуку варіантів для диверсифікації підприємство може зупинити свій вибір на входженні в споріднені галузі, тобто ті, які володіють свого роду стратегічний синергізм. Зв'язки, засновані на стратегічному синергізмі, можуть виявлятися в наступних областях: технології виробництва товарів, що відносяться до різних класифікаційних груп; вимог до кваліфікації, досвіду і майстерності персоналу; єдиних джерел матеріально-технічних ресурсів і складу постачальників; управлінських ноу-хау, що використовуються на всіх підприємствах корпорації; єдиних підходів до маркетингу і збуту продукції; загальних оптових покупців і роздрібних дилерів, а також загального потенціалу сумісного післяпродажного обслуговування; використання загальної торгової марки.

Подібні відносини дуже важливі, оскільки відкривають нові можливості для зниження витрат виробництва, підвищують ефективність системи управління, що в цілому приводить до появи якісно нових конкурентних переваг.

Диверсифікація в споріднені галузі здійснюється різними засобами. Найбільш простий шлях входження в галузь полягає в сумісному використанні збутових можливостей і рекламної діяльності підприємства, наприклад, технічне обслуговування автомобілів, продаж запасних частин або використання споріднених технологій. Хорошим прикладом диверсифікації у споріднені галузі може бути передача ноу-хау і досвіду роботи з одного виду діяльності (галузі) в іншій. Крім того, широко поширеним методом спорідненої диверсифікації є передача фірмового найменування новому продукту (послугі), коли всі товари даного підприємства мають одну фірмову символіку. До найбільш складних шляхів диверсифікації у

споріднені галузі відноситься купівля підприємств у нових галузях для підтримки основного виду діяльності.

Для досягнення переваг від диверсифікації схожі виробничі і функціональні підрозділи корпорації повинні бути агреговані в єдиний координований модуль. Проте в цьому випадку може виникнути проблема глобальної централізації, що найчастіше характерний для організаційних структур побудованих за функціональною ознакою. Альтернативою може слугувати тільки розумна децентралізація управлінських і виробничих функцій. Проте і в цьому випадку необхідно відзначити ряд негативних чинників. Перш за все, слід звернути увагу на те, що економічні витрати на зміст децентралізованої управлінської структури, як правило, значно вище, ніж аналогічні витрати в організаційній структурі побудованою за функціональною ознакою. Крім того, можлива втрата частини вигод від стратегічного синергізму, оскільки будь-яка децентралізована структура – це, кінець кінцем, набір достатньо самостійних центрів прибули, кожний з яких обгрунтовує і переслідує індивідуальну систему цілей і методів їх досягнення.

У разі, коли в основі стратегічної відповідності є передача управлінського досвіду і/або виробничих навиків, вище керівництво господарюючого суб'єкта повинне знайти ефективний спосіб здійснення цієї операції без втрати кваліфікованого персоналу (наприклад, навчання менеджерів нових підрозділів у надрах материнської компанії).

Деякі корпорації вважають за краще проводити диверсифікацію в неспоріднені галузі. При цьому вищий управлінський персонал не намагається шукати стратегічну відповідність між своїм традиційним бізнесом і іншими сферами діяльності. Основним принципом непрофільної диверсифікації є те, що будь-яке підприємство, яке може бути придбане на вигідних фінансових умовах і має хороші перспективи отримання доходів і прибутку, є вигідним напрямом для диверсифікації. Пошук можливих кандидатів (підприємств) вигідних для непрофільної диверсифікації достатньо складний. У звичайній ситуації використовують наступні критерії відбору:

- 1) здатність набуваючого підприємства досягти планових показників за доходами (прибутками) і забезпечити окупність капітальних вкладень у задані терміни;
- 2) потреба в додаткових капітальних вкладеннях для того, щоб налагодити виробництво належним чином;
- 3) наявність у даній галузі достатнього стратегічного потенціалу зростання;
- 4) прогноз того, що доходи набуваючого підприємства будуть чималими для того, щоб істотно вплинути на економіку материнської компанії.

В окремих випадках здійснюється пошук таких кандидатів на придбання, які дозволять отримати швидко фінансову віддачу за рахунок свого особливого положення. До таких підприємств, як правило, відносяться ті, вартість яких занижена, тобто їх можна придбати за цінами нижче ринкових, а потім продати за вищою ціною. Крім того, це підприємства, що мають фінансові утруднення. Їх також можна придбати за дуже низькою ціною, а далі шляхом інвестування з боку материнської компанії і реорганізації перетворити на ефективно працююче підприємство. Нарешті – це господарюючі суб'єкти, що мають великі можливості для зростання, але що не мають достатні джерела інвестиційних ресурсів, потрібні для реалізації цієї можливості.

Світова практика показує, що корпорації, що здійснюють непрофільну диверсифікацію, зазвичай йдуть шляхом придбання вже функціонуючого підприємства, а не за допомогою створення власних підрозділів у рамках діючої корпоративної структури. Така стратегія базується на тому, що зростання корпорації шляхом поглинання інших підприємств підвищує стабільність акцій.

Переваги непрофільної диверсифікації достатньо незаперечні. Перш за все – це найбільш ефективний спосіб розподілу підприємницьких ризиків (у порівнянні з диверсифікацією в споріднені галузі, а тим більше із спеціалізацією), оскільки інвестиції можуть бути розподілені між абсолютно різними видами діяльності. Друга перевага полягає в тому, що фінансові ресурси корпорації можуть бути інвестовані в найпривабливішу галузь і, навпаки, вилучені із галузі в кризовому стані. Тим самим фінансові ресурси можуть працювати найбільш ефективним чином. Не мало важливим є і те, що внутрішня норма прибутку корпорації у цілому, як правило, стабілізується, оскільки тимчасові економічні спади в одній галузі можуть бути частково або повністю компенсовані підйомами в іншій.

До недоліків непрофільної диверсифікації слід віднести:

- 1) підвищені вимоги, що пред'являються до кваліфікації вищого керівництва корпорації (чим ширше диверсифікована корпорація, тим важче її менеджерам контролювати кожне дочірнє підприємство по суті і виявляти технологічні і управлінські проблеми на ранніх стадіях);
- 2) важко кваліфіковано і своєчасно оцінити привабливість окремих галузей і конкурентних середовищ;
- 3) у разі широкої диверсифікації керівництво корпорації повинне бути здатне, правильно і своєчасно оцінити можливості (і зуміти їх використовувати), що відкриваються, і нові погрози (і зуміти з ними справитися);
- 4) потрібна певна консолідація загальних корпоративних цілей, цінностей, методів управління, але разом з тим, якщо керівництво корпорації починає серйозно втручатися в оперативну діяльність дочірніх

підприємств, нав'язувати їм свою політику, то справи можуть піти ще гірше;

5) окрім фінансової підтримки з боку материнської компанії непрофільна диверсифікація нічого не дає дочірнім підприємствам з погляду підвищення їх конкурентоспроможності.

Не дивлячись на відмічені серйозні недоліки, непрофільна диверсифікація має сенс у разі, коли корпорація має намір понизити питому вагу підприємств, що працюють у галузях з малою привабливістю, не прив'язана до специфічних технологій, застосованих тільки в даній і споріднених галузях. І звичайно вона застосовується в тому випадку, якщо вище керівництво корпорації сприймає такий тип диверсифікації, як найбільш правильну філософію ведення бізнесу.

Виходячи з короткого огляду типових корпоративних стратегій диверсифікації, можна зробити висновок, що підприємницький розвиток господарюючого суб'єкта і забезпечення його високої конкурентоспроможності можливо тільки шляхом диверсифікації його господарського портфеля. Під диверсифікацією, в даному контексті, розуміється процес проникнення господарюючого суб'єкта в інші галузі економіки або освоєння інших видів діяльності. Іншими словами – це перехід від монотоварного виробництва до багатопродуктового.

Диверсифікація як стратегія управління складними економіко-соціальними системами, покликана вирішити декілька завдань. По-перше, зменшити залежність загальних результатів роботи підприємства від одного виду господарської діяльності. Один (традиційний) вид діяльності може з часом стати менш прибутковим у зв'язку з розвитком товарної конкуренції, тобто появою товарів-замінників. У цьому випадку певна частина покупців може перемкнутися на товар-конкурент, а у зв'язку з тим, що з'являється можливість вибору, загальна рентабельність кожного з взаємозамінних товарів декілька знижується. Тоді проникнення в інші рентабельніші галузі (це, як правило, молоді галузі, що розвиваються) дозволить зберегти або навіть збільшити загальний рівень фінансових результатів господарської діяльності.

По-друге, за рахунок диверсифікації можна забезпечити регулярність руху грошових потоків у процесі ведення бізнесу. Економіка взагалі і, зокрема, окремих галузей схильна до циклічних підйомів і спадів. Крім того, багато видів підприємницької діяльності мають так званий сезонний характер. У цьому випадку господарюючий суб'єкт прагне знайти такий вид діяльності (або декілька видів), який дозволить згладити вказані коливання (особливо у фазі спаду). При цьому новий, доданий вигляд діяльності те ж може характеризуватися аналогічними спадами і підйомами. Важливо, щоб фази коливань у традиційного і нового виду діяльності не збігалися в часі.

По-третє, диверсифікація дозволяє використовувати, наприклад, технологічну базу з великим ефектом, якщо її можна без серйозних змін застосувати для виробництва широкого спектра товарів тих, що задовольняють якісно різні потреби. Прикладом подібного роду диверсифікації є освітні установи вищої школи. Здійснюючи традиційно підготовку молодих фахівців, більшість ВНЗ проводять наукові дослідження фундаментального і прикладного характеру; працюють в області перепідготовки і підвищення кваліфікації дипломованих фахівців; займаються видавничою діяльністю як для власних потреб, так і на ринок.

По-четверте, за допомогою диверсифікації господарського портфеля вдається підвищити загальну надійність бізнесу. В умовах задоволених розвинених ринкових відносин зовнішнє середовище підприємництва і конкуренція, що особливо росте, надають зростаючу дію практично на будь-які види господарської діяльності. Захистом від такого тиску може бути або здатність даного підприємства зайняти лідируюче положення на якому-небудь ринку, що дозволить самому диктувати умови діяльності решті всіх суб'єктів ринкових відносин, або мати в своєму господарському портфелі різні не зв'язані (принаймні, зовні) види діяльності. Це дозволить у разі невдачі в якомусь одному бізнесі зберегти економічний стан і загальні конкурентні позиції за рахунок решти всіх видів діяльності.

Не дивлячись на те, що стратегія розвитку підприємства за рахунок диверсифікації господарського портфеля має істотні переваги, особливо у міру розвитку ринкових відносин, а так само на тлі досягнень науки, що перетворюють саму природу підприємницької діяльності, далеко не всі керівники підприємств готові прийняти її як робочу ідеологію і відмовитися від стратегії вузької спеціалізації. Це і зрозуміло, оскільки стратегія диверсифікації вимагають, перш за все, іншого управлінського мислення і специфічних підходів до організації і ведення бізнесу. В даному випадку йдеться про інноваційність господарської сфери діяльності.

Виходячи із загальних визначень, результатом інноваційної діяльності на підприємстві є освоєння виробництва нового (модернізованого) продукту, впровадження нової технології, методів управління, збуту продукції, використання ресурсів. Але ж і результатом диверсифікації господарського портфеля є освоєння нового (суміжних) виду діяльності, який, у свою чергу, обов'язково зажадає і вдосконалення системи управління, і застосування нових методів маркетингу, і перерозподілу ресурсів. Звідси можна стверджувати, що інноваційна діяльність з управлінської точки зору тотожна диверсифікації і є способом збільшення обсягів продажів за рахунок організації виробництва нових видів продукції (їх модифікацій), або вдосконалення технології (що також змінює якісні параметри продукції), або впровадження наукових досліджень і розробок у практику, для досягнення бажаних кінцевих результатів діяльності підприємства.

Різні інновації, здійснювані на одному підприємстві можуть істотно відрізнятися один від одної за

функціональним призначенням, потрібною технологією, конструктивним виконанням, елементним наповненням. У зв'язку з цим, з погляду класичної теорії організації, інноваційна діяльність у цілях диверсифікації господарського портфеля має ряд негативних властивостей.

Перш за все, вона змінює склад і структуру споживаних засобів виробництва (різноманітність склад основних фондів і оборотних коштів), а значить і професійну, і кваліфікаційну структуру персоналу підприємства. Це спричиняє зниження рівня використання і виробничих потужностей, і робочої сили. Як наслідок, ускладнюється організаційна і виробнича структура підприємства. Це, у свою чергу, спричиняє, як мінімум, збільшення штату менеджерів, а значить і витрат контролю. Далі змінюється структура ринку підприємства як в тій його частини, де воно виступає як продавець, так і в тій, де воно діє як покупець. Найчастіше, такі зміни призводять до того, що старий досвід і раніше відлагоджені зв'язки стають недостатніми і/або не ефективними.

Інноваційна активність змінює структуру витрат і доходів підприємства. Загальні поточні витрати підприємства, як правило, ростуть, а поведінка майбутніх доходів у зв'язку із створенням інноваційного продукту віддалена в часі і тому невизначено. Крім того, будь-яке збільшення різноманітності видів діяльності призводить до ускладнення ведення бухгалтерського обліку і аналізу фінансових результатів.

Висновки і перспективи подальших досліджень за даними напрямками. Відмічені вище особливості стратегії диверсифікації свідчать про те, що диверсифікація взагалі і диверсифікація за рахунок інноваційної діяльності, зокрема, є складним методом стратегічного управління, а наслідки його застосування характеризуються високим підприємницьким ризиком. Проте, світовий досвід показує широке його розповсюдження в найрізноманітніших областях підприємницької діяльності. Диверсифікація інноваційної діяльності як один з методів диверсифікації господарського портфеля, через свою специфіку привносить певні особливості в систему управління підприємством і тому вони повинні відобразитися в процесах стратегічного планування. Таким чином, інноваційний процес машинобудівних підприємств в умовах диверсифікації виробництва потребує свого удосконалення.

Література

1. Беренс В. А, Хавранек П. М. Руководство по подготовке промышленных технико-экономических исследований. – М.: Интерэксперт, 1995. – 375 с.
2. Медынский В. Г., Шаршукова Л. Г. Инновационное предпринимательство: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 240 с.
3. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: Навчальний посібник. – Суми: Університетська книга, 2005. – 324 с.
4. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 655 с.
5. Гранатуров В. М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. – М.: Дело и сервис, 1999. – 112 с.
6. Мертенс А. В. Инвестиции: Курс лекций по современной финансовой теории. – К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – 416 с.
7. Фатхутдинов Р. А. Разработка управленческого решения: Учебник для вузов – М.: ЗАО "Бизнес-школа": Интел-Синтез, 1999. – 240 с.

Надійшла 23.09.2009

УДК 330

Л. І. ФЕДУЛОВА

Інститут економіки та прогнозування НАН України

М. В. ЛУКАШИНА

Інститут економіки та прогнозування НАН України

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розроблені та системно обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення нормативно-законодавчої бази у сфері інноваційно-технологічного розвитку економіки України. Запропоновано конкретні заходи для поліпшення законодавчої дисципліни та якості нормотворчої діяльності органів державної влади.

The propositions to an improvement of legislative base in the field of innovative and technological development of economy of Ukraine are developed. Measures for the improvement of legislative discipline and quality of legislative activity of public authorities are offered.

Ключові слова: економічний розвиток, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, нормативно-правова база.

Постановка проблеми. Україна, підписавши Угоду про партнерство і співробітництво з Європейськими співтовариствами 14.06.1994, яка набула чинності 01.03.1998, та затвердивши Указом